

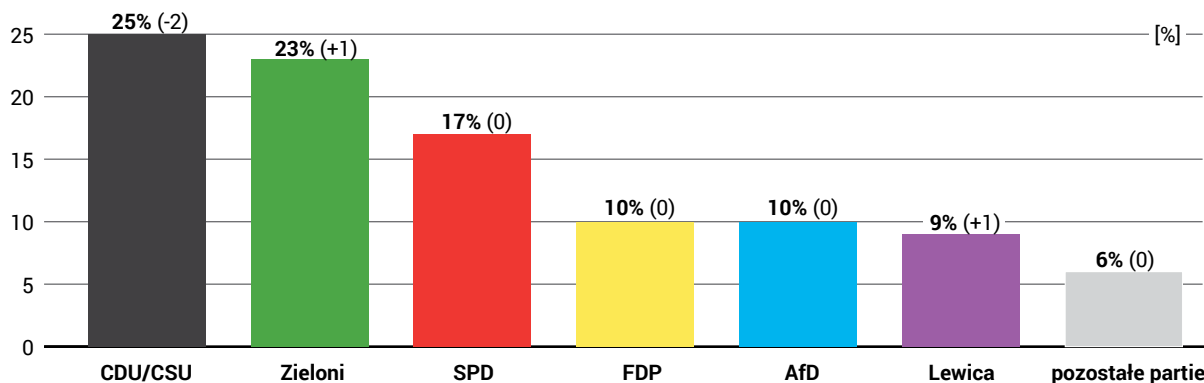


Zarządzanie pandemiczne a postawy wyborców | Program Zielonych

Kolejne zarzuty korupcyjne w chadecji | Koniec sojuszu niemieckich chadeków i Fideszu

SONDAŻE

Wykres 1. Poparcie dla partii politycznych



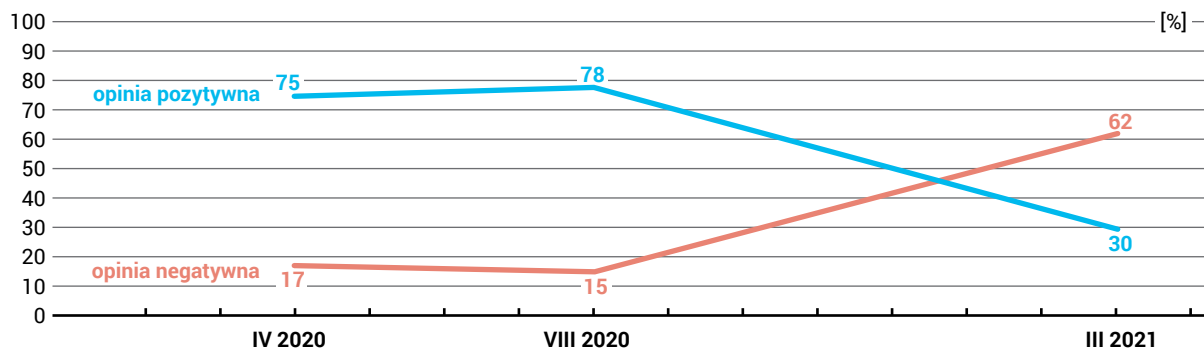
Źródło: badanie ośrodka Kantar z 27 marca br.

- Spadek poparcia dla chadecji wiąże się przede wszystkim z krytyczną oceną działań rządu w czasie pandemii. Wysoka popularność gabinetu Merkel, jeszcze w grudniu sięgająca 60%, przekładała się na dobre notowania CDU. Od stycznia obserwowany jest jednak w tym zakresie trend spadkowy zarówno odnośnie do rządu, jak i chadecji – obecnie poparcie dla nich znajduje się na poziomie sprzed pandemii. Dopiero w drugiej kolejności na pogorszenie się notowań CDU ma wpływ afery korupcyjna.
- Dobre wyniki w wyborach landowych w Badenii-Wirtembergii umocniły sondażowe poparcie dla Zielonych. Na dobre notowania liberałów przełożyły się krytyka zarządzania pandemicznego rządu (przede wszystkim pomocy dla przedsiębiorców) oraz stosunkowo wysoki wynik FDP w elekcjach landowych.

TEMAT NUMERU

Zarządzanie pandemiczne a postawy wyborców

Wykres 2. Ocena pracy rządu w okresie pandemii



Źródło: Ośrodek Badania Opinii Publicznej Allensbach.

Walka z COVID-19 będzie najważniejszym tematem przed jesiennymi wyborami do Bundestagu. Dotychczas to CDU/CSU najbardziej zyskiwały na zarządzaniu pandemicznym, które przez większość Niemców było postrzegane pozytywnie. Wraz ze zmianą oceny działań rządu spada poparcie dla partii Angeli Merkel. Od powodzenia akcji szczepień zależy nie tylko sukces w walce z koronawirusem, lecz także wynik chadecji we wrześniowych wyborach do Bundestagu. Niemcy znajdują się obecnie u progu trzeciej fali pandemii i notują ok. 20 tys. zakażeń dziennie. Od początku pandemii zmarło już ok. 75 tys. obywateli kraju dotkniętych COVID-19. Z wyliczeń Instytutu Roberta Kocha wynika jednak, że w przypadku niepodjęcia radykalnych działań ograniczających transmisję wirusa liczba nowych zakażeń (dominującą w RFN tzw. brytyjską mutacją) może wzrosnąć nawet do 100 tys. dziennie. Już teraz służba zdrowia jest mocno obciążona, szczególnie oddziały intensywnej terapii. Leży na nich ok. 3,5 tys. pacjentów, z czego 54% pod respiratorami. Wolnych pozostaje ok. 3,8 tys. łóżek na tych oddziałach.

Przyrost zakażeń doprowadził 22 marca do przedłużenia obowiązujących w RFN obostrzeń do 18 kwietnia oraz częściowego ich zaostrzenia. Ponadto 24 marca kanclerz Merkel poinformowała o zwołanej *ad hoc* telekonferencji z premierami landów i odwołaniu części ustalonych na spotkaniu dwa dni wcześniej restrykcji na okres wielkanocny. Zmiana dotyczyła radykalnego ograniczenia funkcjonowania gospodarki w dniach 1 i 3 kwietnia. Przyczynami cofnięcia ustaleń były zarówno brak możliwości odpowiedniego przygotowania podstawy prawnej nowych obostrzeń w tak krótkim czasie, jak i mnożące się kwestie praktyczne wskazywane przez przedstawicieli biznesu i polityków. Przyjęcie nowych regulacji wymagałoby decyzji wszystkich 16 landów. W trakcie wystąpienia szefowa rządu wskazała, że to jej „osobisty błąd i odpowiedzialność”, oraz poprosiła obywateli o „wybaczenie”. Pozostałe obostrzenia zostają utrzymane. Decyzja o dodatkowych ograniczeniach przed świętami wywołała sprzeciw we wszystkich partiach politycznych, także wśród przedstawicieli chadecji, oraz w stowarzyszeniach gospodarczych. Również większość Niemców (57% badanych przez ośrodek Forsa dla telewizji RTL) uznała przyjęte regulacje za chaotyczne. Zarazem poparli oni zaostrzenie restrykcji (36%; 31% uważa obostrzenia za adekwatne do sytuacji – badanie ośrodka Forschungsgruppe Wahlen dla telewizji ZDF z 26 marca).

Komentarz

- Niemieckie zarządzanie pandemiczne oparte jest na ścisłej współpracy centrum federalnego oraz krajów związkowych, do których należy każdorazowe uchwalanie odpowiednich aktów prawnych w landach po zakończeniu wspólnych obrad z kanclerz Merkel. Rewidowanie postanowień przez część krajów związkowych (dochodziło do tego wielokrotnie, np. w kwestii ograniczania swobody poruszania się czy otwierania szkół) tuż po ich przyjęciu w trakcie wspólnych negocjacji prowadziło do chaosu komunikacyjnego i braku jasnych kryteriów obowiązywania obostrzeń w poszczególnych landach. Kanclerz Merkel zapowiedziała modyfikację wspólnych spotkań z premierami krajów związkowych, jednak w wielu obszarach (np. funkcjonowania urzędów zdrowia – odpowiedników sanepidów) nie istnieją formalne możliwości wymuszenia na nich przez rząd federalny zastosowania konkretnych rozwiązań. Stąd w chadecji pojawiają się postulaty, zgłaszane m.in. przez szefa klubu parlamentarnego chadecji Ralpa Brinkhausa, o konieczności kolejnej reformy systemu federalnego RFN (zob. szerzej *Federalizm na cenzurowanym. Współpraca i konkurencja między landami w dobie pandemii*).
- Negatywna ocena pracy rządu w pandemii (zob. wykres 2) wynika przede wszystkim z dużych oczekiwań społecznych odnośnie do sprawności administracji jednego z najbogatszych państw świata (potwierdzonej m.in. w kryzysie migracyjnym) oraz z rozbudzenia przez polityków nadziei na uruchomienie narzędzi mających przynieść przełom w walce z pandemią (np. aplikacja do śledzenia kontaktów – zob. *Niemcy: udany start aplikacji Corona-Warn-App*). Po skutecznym lockdownie

wiosną 2020 r. oraz niewielkich do jesieni przyrostach zakażeń część polityków wskazywała na sukcesy w walce z koronawirusem, szczególnie na tle innych państw (m.in. USA i Francji). Prowadziło to do pozytywnej oceny prac rządu, a przede wszystkim wzrostu popularności CDU/CSU (w szczytowym okresie – ok. 40%). Tym większe było jednak rozczarowanie społeczeństwa po nadejściu drugiej fali pandemii – dotyczyło ono opóźnień w udzielaniu pomocy gospodarczej, wysokiej śmiertelności wśród mieszkańców domów opieki, zamknięcia szkół i części gospodarki (pomimo wcześniejszych deklaracji o otwarciu) oraz niewystarczających postępów procesu szczepień. Obecnie krytyka odnosi się m.in. do akcji szybkich testów, które były zapowiadane przez ministra zdrowia Jensa Spahna (CDU) od 1 marca (dla wszystkich obywateli bezpłatnie dwa testy tygodniowo), a następnie termin ten przesunięto na 8 marca (ostatecznie przysługuje jeden bezpłatny test). Co więcej, badania te nie są dotąd tak ogólnodostępne, jak zapowiadano (m.in. brak powszechnego dwukrotnego testowania uczniów i nauczycieli w szkołach).

- Krytyka działań rządu Niemiec dotyczy także niewykorzystania okresu letniego do przygotowania szkół, domów opieki i urzędów zdrowia do funkcjonowania w realiach pandemicznych. Pomimo rządowego planu cyfryzacji edukacji placówki nie były jesienią gotowe na naukę zdalną. Dotyczyło to m.in. wyposażenia szkół, nauczycieli i uczniów (z przeznaczonych na ten cel już w 2018 r. 5,5 mld euro wykorzystano do końca grudnia ub.r. zaledwie 112 mln euro). Podobna krytyka dotyczyła przygotowania urzędów zdrowia, działających na przestarzałym sprzęcie (początkowo do przesyłania danych o zakażeniach używano faksów), oraz stosowania różnych systemów informatycznych w ponad 400 placówkach. W ośrodkach opieki dla osób starszych obowiązkowe testy wprowadzono dopiero pod koniec ubiegłego roku, podobnie jak stosowanie masek FFP2.
- Choć zarządzanie pandemiczne jest oceniane przez społeczeństwo negatywnie, to Niemcy w dwóch kluczowych obszarach – akcji szczepień i sytuacji gospodarczej – odnotowują stosunkowo dobre wyniki. Dzięki wypłacanej (pomimo opóźnień) pomocy gospodarczej oraz mechanizmowi czasowego ograniczenia pracy (tzw. Kurzarbeitergeld) bezrobocie w lutym wyniosło 6,3%. Z kolei jeśli chodzi o wakcynacje, objęto nimi już ok. 9 mln obywateli, z czego ok. 4 mln otrzymało dwie dawki preparatu, co plasuje Niemcy w średniej unijnej państw szczepiących. Dodatkowo dzięki immunizacji większości osób z domów opieki znacząco spada odsetek zmarłych w tej grupie. RFN liczy także na zdecydowane przyspieszenie całego procesu od przyszłego miesiąca (w kwietniu do kraju ma trafić ok. 15 mln dawek, do końca II kwartału łącznie ponad 64 mln, a w III kwartale – ok. 126 mln).
- Powodzenie akcji wakcynacyjnej zależy jednak nie tylko od dostępności preparatów, lecz także od zapowiadanego jej uelastycznienia (złagodzenia zasad dotyczących kolejności osób szczepionych oraz masowego włączenia do akcji lekarzy rodzinnych i zakładowych). Brak gotowości do modyfikacji przyjętych założeń oraz opóźnienia w reagowaniu na zmieniającą się sytuację stanowią piętę achillesową niemieckiego systemu zarządzania pandemicznego (uwidocznili się to nie tylko w związku ze szczepieniami, lecz także np. przy wydawaniu bezpłatnych masek FFP2 czy akcji szybkich testów). Mocną stroną państwa niemieckiego jest natomiast dobre przygotowanie systemu opieki zdrowotnej, co – pomimo regionalnych różnic – nadal zapewnia dostęp do wolnych łóżek na oddziałach intensywnej terapii.
- Pandemia będzie najważniejszym tematem nadchodzącej kampanii zarówno przed wyborami do Bundestagu (26 września), jak i czterema elekcjami w landach. Dotychczas na zarządzaniu w czasach COVID-19 korzystała chadecja, której popularność znacznie wzrosła od marca 2020 r. Jednak po odwróceniu się tendencji poparcia dla prac rządu oraz w związku z negatywnymi ocenami działań ministrów odpowiedzialnych za resort zdrowia i gospodarkę (obaj z CDU) chadecja znajduje się obecnie pod największą presją. Nakładają się na to nierozwiązana kwestia kandydatury na kanclerza (trwa rywalizacja pomiędzy premierem Nadrenii Północnej-Westfalii i nowym przewodniczącym CDU

Arminem Laschetem a premierem Bawarii i przewodniczącym CSU Markusem Söderem), zarzuty korupcyjne pod adresem posłów chadecji oraz niezaprezentowanie dotąd programu wyborczego, choć uczyniły to już SPD i Zieloni. Szansą na przełamanie złej passy będzie wyczekiwany sukces akcji szczepień. Jej powodzenie może przywrócić zaufanie wyborców do kompetencji zarządzania kryzysowego chadecji i wpłynąć pozytywnie na wynik elekcji do Bundestagu. Pierwszym sprawdzianem będą wybory landowe w Saksonii-Anhalt 6 czerwca, gdzie rządzącej w regionie CDU (30% poparcia) najbardziej zagraża AfD (23%). Ewentualne niepowodzenie akcji szczepień oraz pogłębiające się wrażenie chaosu w działaniach państwa doprowadzą do zwiększenia popularności AfD na wschodzie Niemiec, zaś na płaszczyźnie federalnej – do dalszego wzrostu notowań Zielonych i FDP.

NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA

Program Zielonych: gospodarka i klimat

19 marca ugrupowanie Zielonych zaprezentowało założenia programu wyborczego. Projekt ten będzie podlegał wewnątrzpartyjnej debacie, a ostatecznie zostanie przyjęty podczas zjazdu partyjnego w czerwcu br. Do głównych punktów programu Zielonych należy pakiet inwestycyjny w wysokości 50 mld euro rocznie (m.in. w rozbudowę dostępności do Internetu, neutralną klimatycznie infrastrukturę, badania i rozwój). Pakiet nie obejmuje obecnie trwających projektów. Zieloni opowiadają się za zwiększeniem zadłużenia w celu sfinansowania nowych przedsięwzięć oraz za podniesieniem podatków dla najbogatszych (przy jednoczesnym zwiększeniu kwoty wolnej od podatku). W polityce klimatycznej dążą do szybszego zakończenia korzystania z węgla (do 2030 zamiast do 2038 r., jak zakłada obecna ustawa), redukcji o 70% gazów cieplarnianych w 2030 r. (dotychczasowy cel to 55%) oraz podniesienia ceny za emisję tony CO₂ w ramach krajowego systemu, obejmującego sektory poza unijnym ETS, do 60 euro od 2023 r. (obecnie 25 euro). Jednocześnie dla osób najmniej zarabiających postulują utworzenie specjalnego dodatku wyrównującego podwyżki (Energiegeld). Położenie akcentu na politykę gospodarczą wynika z konsekwentnego rozszerzania profilu ugrupowania oraz dialogu z kołami gospodarczymi, w czym pomaga m.in. Rada Gospodarcza Zielonych, funkcjonująca od 2018 r. (zob. szerzej: *Zielony marsz po władzę w Niemczech*).

Rejestr lobbystów w Bundestagu i kolejne zarzuty korupcyjne w chadecji

26 marca Bundestag przegłosował utworzenie rejestru lobbystów. Zakłada on ewidencję wszystkich spotkań pomiędzy deputowanymi do Bundestagu, członkami rządu i wyższymi urzędnikami a lobbystami zarejestrowanymi w Bundestagu. Krytyka ze strony opozycji dotyczy głównie braku konieczności wskazywania tematyki spotkań oraz ewidencjonowania rozmów tylko do szczebla kierownika referatu. Główne założenia rejestru ustalono przed wybuchem afery korupcyjnej w chadecji. W wyniku podejrzeń o korupcję z klubu parlamentarnego CDU/CSU w ostatnich dwóch tygodniach odeszło czterech deputowanych, z których trzech zrezygnowało pod presją władz CDU również z mandatu poselskiego. Dodatkowo prokuratura wszczęła dochodzenie w sprawie przyjęcia korzyści majątkowych w wysokości 1,2 mln euro za pośredniczenie w sprzedaży maseczek przez Alfreda Sautera (CSU) – deputowanego do landtagu Bawarii i byłego ministra sprawiedliwości tego landu. 21 marca przewodniczący CSU i premier Bawarii Markus Söder przedstawił 10-punktowy plan ograniczający posłom możliwość dodatkowego zarobkowania oraz nakazujący ujawnienie źródeł takich dochodów (podobny kodeks zaproponowała już wcześniej CDU). W klubie parlamentarnym

CDU/CSU rośnie jednak opór przeciwko zbyt restrykcyjnym ograniczeniom (wskazuje na to m.in. Carsten Linnemann z unii średnich przedsiębiorców MIT). Posłowie domagają się zachowania możliwości wykonywania pewnych zawodów (np. prawniczych) czy posiadania gospodarstwa rolnego w czasie sprawowania mandatu.

Nieprzejrzyste finanse eurosceptyka z CSU

Były prominentny polityk CSU Peter Gauweiler otrzymywał w latach 2008–2015 honoraria od znanego z bardzo konserwatywnych poglądów miliardera Augusta von Fincka (ur. 1930). Miliarder regularnie wspierał CSU oraz FDP, przypisywano mu także zaangażowanie finansowe na rzecz AfD. Gauweiler, z zawodu adwokat, występował jako czołowy krytyk sposobu zarządzania kryzysem w strefie euro. Jak ustaliła „Süddeutsche Zeitung”, pobrał on ponad 11 mln euro zryczałtowanych honorariów za niesprecyzowaną działalność doradczą na rzecz krytycznego wobec UE von Fincka. Płatności te ustały po rezygnacji polityka z funkcji wiceprzewodniczącego partii oraz z mandatu poselskiego w 2015 r. wskutek sporu o pomoc finansową dla Grecji. Ze środków miliardera opłacone zostały także ekspertyzy przedłożone przez Gauweilera Federalnemu Trybunałowi Konstytucyjnemu w postępowaniach dotyczących instrumentów stabilizacyjnych tworzonych podczas kryzysu strefy euro. Ta ówczesna aktywność na styku prawa i polityki miała według kierownictwa partii sprzyjać utrzymaniu elektoratu sceptycznego względem UE w kontekście wejścia na scenę polityczną bardziej radykalnej prawicowej Alternatywy dla Niemiec. Ówczesny przewodniczący CSU Horst Seehofer zastrzegł, że nie wiedział o tych honorariach. Skala przepływu środków i niejasne rozgraniczenie działalności politycznej i adwokackiej wpłyną zapewne na kontynuację toczącej się obecnie w Niemczech ożywionej debaty o dodatkowych zarobkach posłów.

Koniec sojuszu niemieckich chadeków i Fideszu

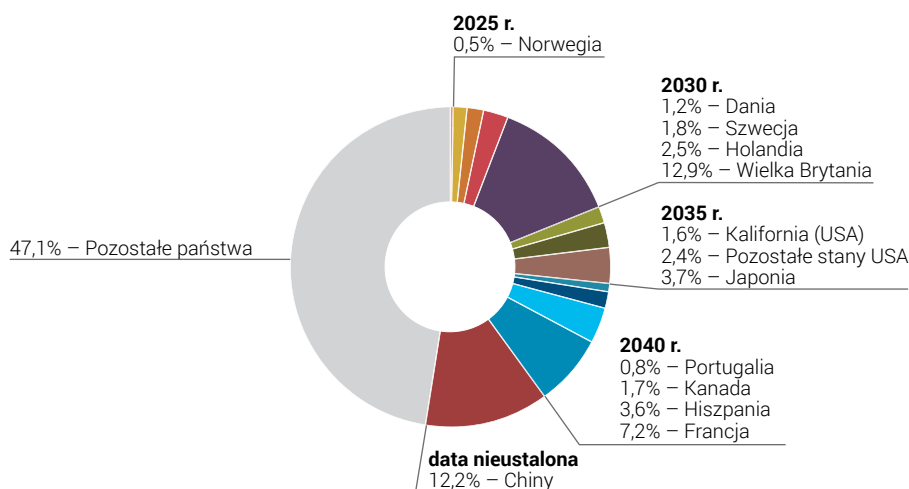
18 marca Fidesz opuścił szeregi Europejskiej Partii Ludowej (EPL). Rozstanie to poprzedziło wystąpienie 3 marca węgierskich eurodeputowanych z chadeckiej grupy politycznej w Parlamencie Europejskim. W ten sposób reprezentanci węgierskiej partii rządzącej wyprzedzili spodziewane wykluczenie po przyjęciu stosownej zmiany regulaminu, która umożliwiła podjęcie takiej decyzji wobec całej delegacji. Zerwanie formalnej współpracy z EPL przez Viktora Orbána stanowi cezurę w relacjach niemiecko-węgierskich. Mimo narastającej krytyki polityki prowadzonej przez władze w Budapeszcie CDU i bawarska CSU długo zabiegały o formalne utrzymywanie Fideszu w europejskiej chadecji, także po formalnym zawieszeniu członkostwa Węgrów w marcu 2019 r. Wynikało to z wieloletnich bliskich kontaktów, więzi personalnych, obustronnych interesów gospodarczych oraz kalkulacji politycznych odnośnie do układu sił w UE. Rosnący koszt polityczny tolerowania Fideszu wobec innych europejskich partnerów, jak i krytyka ze strony konkurentów na rodzimej scenie politycznej skłoniły władze obu partii do korekty kursu.

Scheuer za zakazem sprzedaży nowych aut na benzynę i olej napędowy od 2035 r.

Federalny minister transportu Andreas Scheuer (CSU) opowiedział się za wprowadzeniem w Niemczech od 2035 r. zakazu sprzedaży nowych samochodów z silnikami spalinowymi, w których jako paliwo służą benzyna lub olej napędowy. Zakaz ten nie oznaczałby jednak zakończenia wykorzystywania technologii silników spalinowych, stanowiących specjalność niemieckich koncernów motory-

zacyjnych. Scheuer chce, aby do powszechnego użytkowania w transporcie samochodowym weszły paliwa syntetyczne (E-fuels), które zastąpiłyby tradycyjne i byłyby alternatywą dla elektromobilności. Podobny pomysł w ubiegłym roku zgłosili premierzy landów z silnym przemysłem motoryzacyjnym – Markus Söder (CSU) z Bawarii oraz Winfried Kretschmann (Zieloni) z Badenii-Wirtembergii. Dotychczas przeciw ustalaniu konkretnej daty rezygnacji z silników spalinowych występowały zarówno CDU, jak i SPD. Zieloni od lat opowiadają się z kolei za pełnym wycofaniem z tej technologii do 2030 r. i postawieniem na elektromobilność. Coraz więcej państw decyduje się na określenie daty odejścia od sprzedaży nowych aut z silnikami spalinowymi – te stanowią już ok. 40% rynków, na które trafia eksport niemieckich samochodów (zob. wykres poniżej).

Wykres 3. Udział rynków z określoną datą odejścia od samochodów spalinowych (benzyna/olej napędowy) w niemieckim eksporcie takich pojazdów



Źródło: Agora Verkehrswende.

COVID-19

Demonstracje przeciwko obostrzeniom

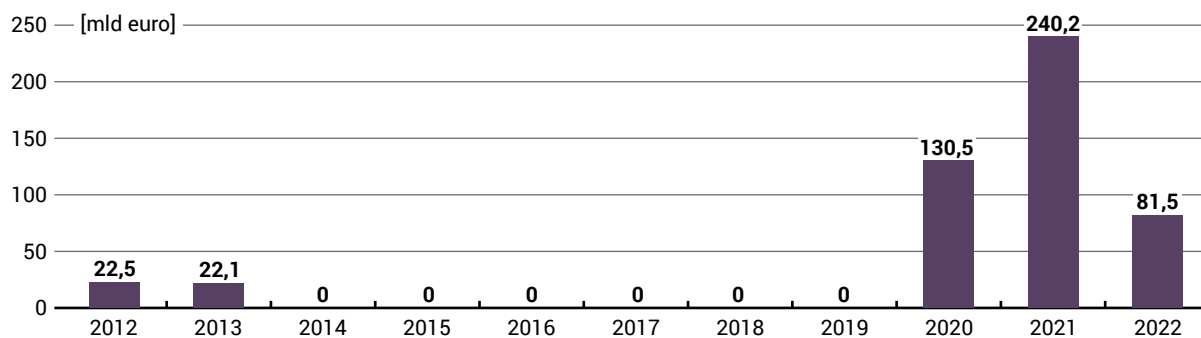
Do największej demonstracji doszło 20–21 marca w Kassel (Hesja). Policja przy użyciu gazu łzawiącego i armatek wodnych rozwiązała ok. 20-tysięczną manifestację – jej uczestnicy w większości nie stosowali się do ograniczeń pandemicznych i zebrawali się w innych miejscach niż to, które zostało dopuszczone przez władze miasta. Działania służb – jako nieefektywne i pobłażliwe wobec nieprzestrzegających reguł demonstrantów (a zarazem zbyt zdecydowane wobec kontrmanifestantów) – skrytykowali politycy większości partii. Protesty odbyły się także m.in. w Berlinie, Poczdamie i Dortmundzie.

Wzrost deficytu budżetowego i plany przedłużenia pomocy dla przedsiębiorców

Ministerstwo Finansów przygotowuje nowelizację budżetu na 2021 r. W jej ramach planuje wzrost zadłużenia o kolejne 60,4 mld euro (z czego m.in. 25,5 mld euro na dodatkową pomoc dla przedsiębiorców i 9 mld euro dla Ministerstwa Zdrowia) – łącznie deficyt ma w tym roku wynieść 240,2 mld euro. Jednocześnie resort przygotowuje plan budżetu na 2022 r. zakładający zadłużenie

na poziomie 81,5 mld euro (dla porównania – deficyt w 2020 r. wyniósł 130,5 mld euro). Jednym z utrzymanych instrumentów są kredyty dla przedsiębiorców udzielane na preferencyjnych warunkach przez bank KfW. Będzie można je zaciągać do końca 2021 r., a nie – jak pierwotnie planowano – do końca czerwca br. Zwiększono górny limit pożyczek, w tym do 1,8 mln euro dla przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 50 pracowników.

Wykres 4. Deficyt budżetowy netto Niemiec w latach 2012–2022



Źródło: Federalne Ministerstwo Finansów.

Badania opinii publicznej COVID-19 Snapshot Monitoring z 12 marca

- wzrasta gotowość do szczepień – chcieliby się im poddać 68% badanych (23 lutego – 65%)
- aplikacji do śledzenia kontaktów osób zakażonych (Corona-Warn-App) używa ok. 35% respondentów (pobrano ją ok. 26 mln razy)
- w drugim lockdownie osoby poniżej 30. r.ż. przykładają zdecydowanie mniejszą wagę do środków ochrony (takich jak zachowanie dystansu 1,5 m czy unikanie spotkań w prywatnym gronie) niż osoby od 30. do 74. r.ż.

KALENDARIUM

11 kwietnia – spotkanie zarządu klubu poselskiego CDU/CSU w Bundestagu z udziałem m.in. kanclerz Angeli Merkel, przewodniczącego CDU Armina Lascheta oraz przewodniczącego CSU Markusa Södera; tematem spotkania mają być m.in. projekty legislacyjne chadecji na okres do końca kadencji Bundestagu

12 kwietnia – zarząd FDP przyjmie program wyborczy, który następnie zostanie zaprezentowany w trakcie zjazdu partyjnego w dniach 14–16 maja

12 kwietnia – spotkanie kanclerz z premierami landów dotyczące sytuacji pandemicznej

23 kwietnia – kanclerz Angela Merkel i wicekanclerz Olaf Scholz staną przed komisją śledczą Bundestagu ds. wyjaśnienia manipulacji finansowych w firmie płatniczej Wirecard

PODCASTY DO WYSŁUCHANIA W SERWISIE SPOTIFY



Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa
tel.: (+48) 22 525 80 00, info@osw.waw.pl
  www.osw.waw.pl

AUTORZY: Zespół Niemiec i Europy Północnej
REDAKCJA MERYTORYCZNA: Mateusz Gniazdowski,
Anna Kwiatkowska
REDAKCJA: Katarzyna Kazimierska, Szymon Sztyk
SKŁAD: Urszula Gumińska-Kurek

Opinie wyrażone przez autorów analiz
nie przedstawiają oficjalnego stanowiska władz RP.